



Konkurences padome

Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma ieviešanas tirgus uzraudzība

Noslēguma ziņojums

Rīga
2017

SATURA RĀDĪTĀJS

Satura rādītājs	2
Ievads.....	3
1. Piegādātāju un mazumtirgotāju sadarbības izvērtējums NMPAL kontekstā.....	4
1.1. Aptauju rezultāti	4
1.2. Iepirkumu grupu/kooperāciju līgumu izvērtējums	11
2. KP aktivitātes NMPAL kontekstā	12
Secinājumi.....	13

IEVADS

- 1 Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums (turpmāk – NMPAL) spēkā stājās 2016. gada 1. janvārī, un tas attiecas uz jebkuru tirgotāju, kas pārdod pārtikas preces mazumtirdzniecībā, un tirgotāju ar būtisku ietekmi nepārtikas preču mazumtirdzniecībā.
- 2 NMPAL mērķis ir sabalansēt spēka samēru starp piegādātājiem un mazumtirgotājiem, t.i., novēršot gan netaisnīgu nosacījumu iekļaušanu līgumos un to piemērošanu, gan negodīgas mazumtirdzniecības prakses ikdienas sadarbībā. Lai izvērtētu, vai NMPAL ir attaisnojis šo mērķi, reizē ar faktiskās situācijas un problēmu izvērtēšanu pēc likuma spēkā stāšanās pirmā pusotra gada laikā Konkurences padome (turpmāk – KP) par šo periodu ir veikusi NMPAL ieviešanas tirgus uzraudzību (turpmāk – tirgus uzraudzība). Vienlaicīgi NMPAL ieviešanas tirgus uzraudzības apakšmērķis ir saskatīt problemātiku, ja tāda pastāv, kādā tirgus nozarē un izdalīt atsevišķu tirgus uzraudzību šīs problemātikas risināšanai.
- 3 Tirgus uzraudzības mērķim tika pakārtoti šādi uzdevumi:
 - (1) izglītēt tirgus dalībniekus par NMPAL piemērošanas jautājumiem, organizējot seminārus un konferences;
 - (2) sniegt skaidrojumus tirgus dalībniekiem par aktuāliem un neskaidriem jautājumiem, t.sk. sniegt atbildes uz iesniegumiem, organizēt klātienes tikšanās, sniegt atzinumus;
 - (3) veikt aptaujas tirgus dalībnieku domu noskaidrošanai un risinājumu meklēšanai;
 - (4) veikt mazumtirgotāju līgumu pārbaudes, organizējot tikšanās ar mazumtirgotājiem;
 - (5) izvērtēt situāciju un veikt NMPAL piemērošanas vadlīniju aktualizāciju.

1. PIEGĀDĀTĀJU UN MAZUMTIRGOTĀJU SADARBĪBAS IZVĒRTĒJUMS NMPAL KONTEKSTĀ

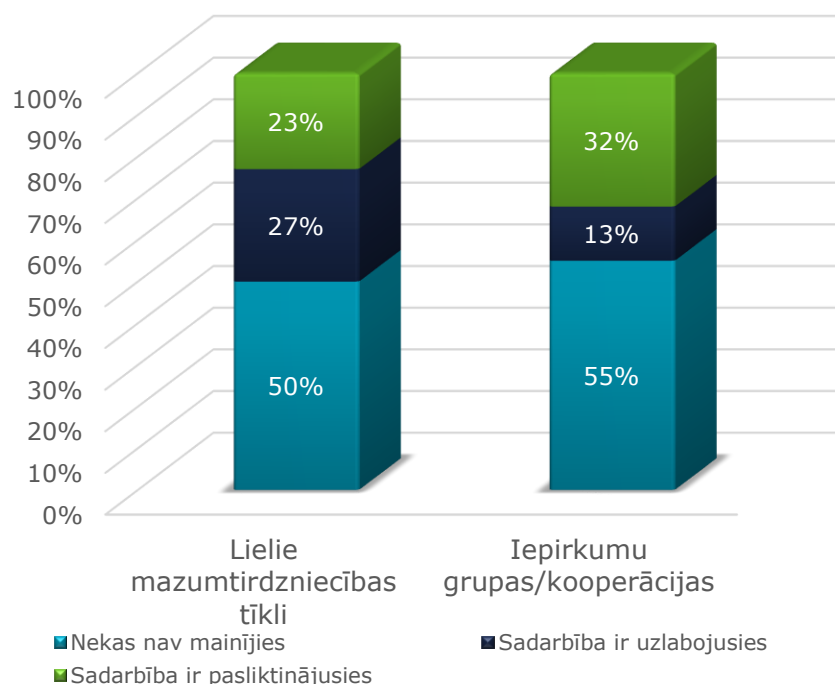
1.1. Aptauju rezultāti

- 4 KP NMPAL ieviešanas tirgus uzraudzības laikā ir veikusi divas aptaujas, kurās aptaujāti gan piegādātāji, gan mazumtirgotāji. Ar detalizētiem pirmās aptaujas rezultātiem iespējams iepazīties KP iepriekš veiktajā NMPAL ieviešanas tirgus uzraudzības starpziņojumā, kas tika publicēts KP tīmekļa vietnē¹ 2016. gada jūnijā.
- 5 Otrā aptauja tika veikta ar mērķi novērtēt NMPAL pirmo darbības gadu. Turpmāk šajā ziņojumā tiks sniegts ieskats otrās aptaujas rezultātos. Aptaujas anketas 2017. gada pirmajā ceturksnī tika izsūtītas 87 piegādātājiem, tostarp piegādātāju biedrībām un asociācijām, kā arī 38 mazumtirgotājiem, tostarp mazumtirgotāju asociācijām. Vienlaikus KP tīmekļa vietnē un KP Twitter kontā tika ievietots aicinājums novērtēt NMPAL, kā arī līdzīgi aicinājumi tika izplatīti vairākos ziņu portālos un aģentūrās (LETA, Baltic News Network (BNN), Latvijas Vēstneša portāls *Par likumu un valsti* (lvportals), BNS).
- 6 Tāpat kā pirmo aptaujas anketu, tā arī otro respondentiem bija iespējams aizpildīt gan atklājot, gan arī neatklājot savu identitāti. Otrajā aptaujā mazumtirgotāju atsaucība salīdzinājumā ar piegādātāju atsaucību bija mazāka, proti, aptaujas anketas bija aizpildījuši seši mazumtirgotāji un 22 piegādātāji.

Piegādātāju otrās aptaujas rezultāti

- 7 Lielākā daļa (64 %) no respondentiem – piegādātājiem – veic pārtikas preču ražošanu/piegādi. 17 % piegādātāju nodarbojas ar nepārtikas preču ražošanu/piegādi un 17 % gan ar pārtikas, gan nepārtikas preču ražošanu/piegādi.
- 8 Respondentiem, sniedzot atbildes uz aptaujas jautājumiem, bija iespēja atsevišķi izdalīt sadarbības nosacījumu novērtējumu attiecībā uz lielajiem mazumtirdzniecības tīkliem (Maxima, Rimi, Supernetto, SKY, Stockmann) un mazumtirgotāju iepirkumu grupām/kooperācijām (Aibe, TOP, Elvi, Mego, Vesko, Lats, Beta). Aptaujas rezultāti liecina, ka puse no respondentiem pēc NMPAL pirmā darbības gada nav novērojusi sadarbības uzlabojumus ar mazumtirgotājiem (gan lielajiem (50 %), gan iepirkumu grupām/kooperācijām (53 %)). Tajā pašā laikā respondenti, kas snieguši vērtējumu par sadarbības uzlabošanu, tos lielākā mērā novērojuši tieši sadarbībā ar lielajiem mazumtirgotājiem (skat. 1. attēlu).

¹ Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma ieviešanas novērtējums (Starpziņojums par 2016.gada janvāri – aprīli): <https://goo.gl/VrSna3>



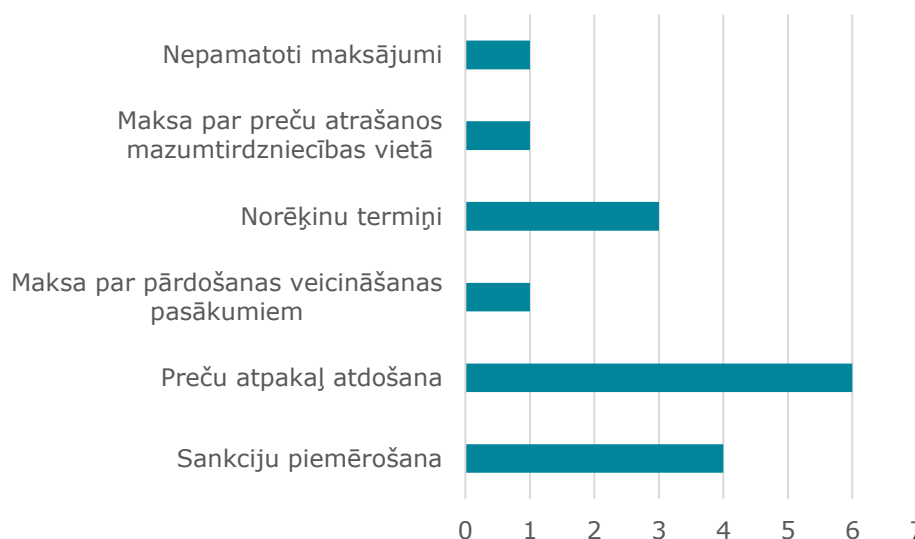
1. attēls. **Piegādātāju novērtējums par izmaiņām sadarbībā ar mazumtirgotājiem kopš NMPAL spēkā stāšanās**

Avots: KP aptaujas anketu apkopojums

- 9 No respondentu atbildēm konstatējams, ka sadarbības uzlabojumi ar lielajiem mazumtirgotājiem saistāmi ar vienveidīgu attieksmi pret piegādātājiem no visiem konkrētā mazumtirgotāja veikaljiem, kā arī uzlabojumiem attiecībā uz preču atpakaļ atdošanu, proti, tā vairs nepastāv, ir samazināti norēķinu termiņi, samazinātas sankcijas un vērojama saprotoša attieksme attiecībā uz piegāžu nokavējumiem. Sadarbību ar lielajiem mazumtirgotājiem piegādātāji vērtē pozitīvāk nekā sadarbību ar iepirkumu grupām/kooperācijām. Tas daļēji skaidrojams ar to, ka pirms NMPAL spēkā stāšanās mazumtirgotājiem, kuriem bija dominējošais stāvoklis mazumtirdzniecībā, bija jāievēro Konkurences likuma 13. panta otrā daļa (kas savu spēku zaudēja līdz ar NMPAL spēkā stāšanos), un lielie mazumtirgotāji savu darbību atbilstoši likuma normām varēja sakārtot ilgākā laika periodā nekā iepirkumu grupas/kooperācijas.
- 10 Turpretī sadarbībā ar iepirkumu grupām/kooperācijām piegādātāji atzīst, ka nereti problēmas rodas ar atsevišķiem biedriem, proti, tiek palielināta loģistikas maksa, tiek novērota nevienlīdzīga pieeja sadarbības nosacījumos. Piemēram, piegādātāji sastapušies ar situāciju, ka pirms NMPAL spēkā stāšanās atsevišķai iepirkumu grupai/kooperācijai bija paredzēta loģistikas maksa visam mazumtirdzniecības tīklam kopā, bet kopš NMPAL spēkā stāšanās tā tiek piemērota katrai tirdzniecības vietai, kas būtiski sadārdzina produkcijas piegādi.
- 11 Kā sadarbības pasliktināšanos piegādātāji min NMPAL noteikto nosacījumu par 2/3 derīguma termiņa ievērošanu precēm, kas tiek piegādātas, norādot, ka šāds nosacījums piegādātājam ne vienmēr ir izpildāms un rodas problēmas ar īsāka derīguma termiņa preču realizēšanu mazumtirdzniecībā. Piemēram, ja preces derīguma termiņš ir 60 dienas, tad mazumtirgotājs izvirza prasību piegādātājam piegādāt precī ar ne mazāku derīguma termiņu kā 40 dienas. Gadījumos, kad šis nosacījums netiek izpildīts, preces visbiežāk netiek pieņemtas, par ko savukārt nereti no mazumtirgotāju puses tiek noteikts līgumsods. Vienlaicīgi piegādātāji

norāda, ka pirms NMPAL spēkā stāšanās mazumtirgotāji bez problēmām pieņēma preces ar atlikušo derīguma termiņu ½ un mazāk.

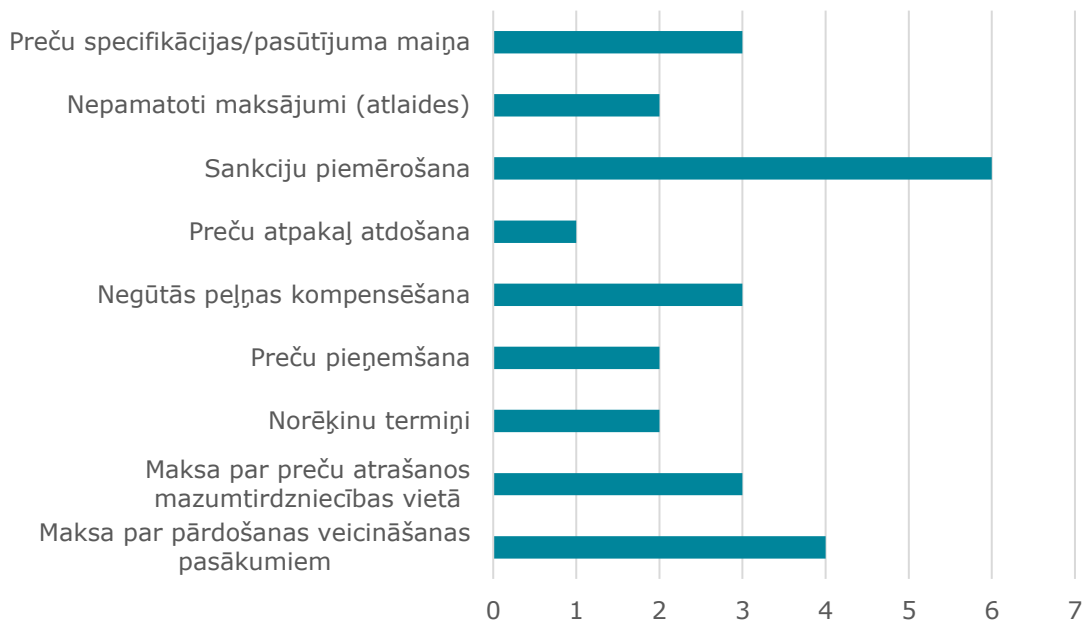
- 12 Attiecībā uz sadarbības uzlabojumiem ar lielajiem mazumtirdzniecības tīkliem, 27 % norāda, ka uzlabojumi vērojami preču atpakaļ atdošanā. Proti, preces netiek atdotas atpakaļ, un līdz ar to ir arī vieglāk vienoties par precīzāku piegādājamo preču daudzumu, t.i., nenotiek nevērīgi liela preču pasūtījumu veikšana, kā tas bija agrāk, kad, neskatoties uz pasūtīto apjomu, neiztirgotās preces varēja atdot atpakaļ (skat. 2. attēlu).



2. attēls. Piegādātāju skaits, kas norādījis uz sadarbības uzlabojumiem ar lielajiem mazumtirgotājiem

Avots: KP aptaujas anketu apkopojums

- 13 18 % piegādātāju atzīst sadarbības uzlabojumus ar lielajiem mazumtirgotājiem par sankciju piemērošanu, piemēram, tiek noteikta 3 % kļūdas pieļaujamība no katra nepiegādātā preču artikula daudzuma (vienības) katrā pasūtījumā, un sankcijas visbiežāk nepārsniedz 10 % no nepiegādātā 97 % preču daudzuma. Savukārt, ja nepiegāde ir mazāka par 3 % no preču daudzuma – soda sankcijas netiek piemērotas. Kopumā piegādātāji norāda, ka soda sankcijas par maznozīmīgiem līguma nosacījumu pārkāpumiem ir samazinājušās vai netiek piemērotas vispār.
- 14 Trešajā vietā sadarbības uzlabojumus norāda 14 % piegādātāju attiecībā uz norēķinu termiņiem. Savukārt vienlīdz pozitīvi no piegādātāju puses tiek novērtēti sadarbības uzlabojumi maksā par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, proti, tika izslēgti nepamatoti maksājumi, un maksa par pārdošanas veicināšanas pasākumiem ir kļuvusi saprotamāka un adekvātāka.
- 15 Lai gan 18 % piegādātāju norādījuši uz uzlabojumiem attiecībā uz piemērojamām sankcijām no lielo mazumtirgotāju puses, 27 % piegādātāju atzīst pretējo – sankciju piemērošanā lielo mazumtirgotāju attieksme ir pasliktinājusies (skat. 3. attēlu).

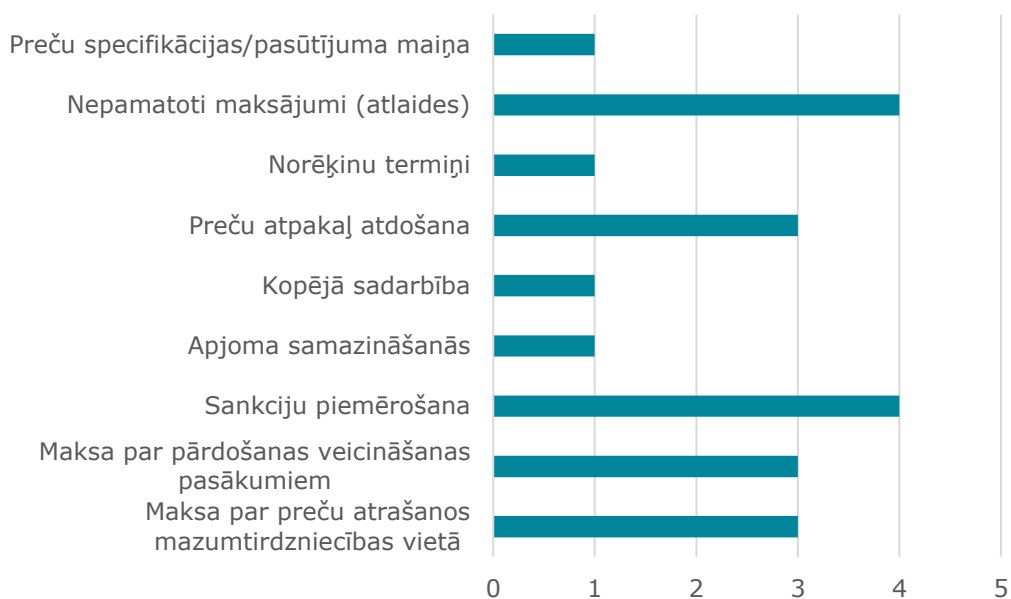


3. attēls. **Piegādātāju skaits, kas norādījis uz sadarbības pasliktinājumu ar lielajiem mazumtirgotājiem**

Avots: KP aptaujas anketu apkopojums

- 16 Sankciju piemērošanas nosacījumu pasliktināšanos piegādātāji skaidro ar mazumtirgotāju neprecīzo likumdošanas interpretāciju, proti, atsevišķu preču nepiegādi konkrētajā termiņā, uztverot to kā pilnīgu neizpildi un tādējādi piemērojot soda sankcijas 100 % apmērā. Pēc piegādātāju domām šādai pieejai trūkst racionāla skaidrojuma un pamata. Īpaši tas attiecas uz preču sortimentu, kur preču klāsts ir plašs un patērētājiem ir plašas izvēles iespējas, kā arī mazumtirgotāji bieži neņemot vērā faktu, kas notiek ar preču krājumiem viņu noliktavās.
- 17 18 % piegādātāju atzinuši, ka sadarbības nosacījumi attiecībā uz maksu par pārdošanas veicināšanas pasākumiem ir pasliktinājušies. Šo un pārējo sadarbības nosacījumu dēļ, kas norādīti 3. attēlā, atsevišķi piegādātāji ir norādījuši, ka to tirdzniecības rezultāti kopumā pasliktinājušies.
- 18 Papildus 3. attēlā norādītajam piegādātāji min šādas problēmas, kur sadarbība ar lielajiem mazumtirgotājiem ir pasliktinājusies:
 - (1) kopējā maksa, ko mazumtirgotājs prasa no piegādātāja, ir palielinājusies (pieaugušas soda sankcijas, jauna veida mārketinga maksājumi u.c.), maksājumi netiešā formā vairāk ir ietverti arī NMPAL atļautajās atlaidēs;
 - (2) mazumtirgotāji nereti nav ieinteresēti sadarbībai. Proti, mazumtirgotāju kontaktpersona neatbild vai neatbild laikā uz piegādātāja pieprasījumiem, kā arī tiek novērots, ka mazumtirgotāji nestrādā pietiekami efektīvi, lai tiktu uzlaboti pārdošanas rezultāti;
 - (3) akcijas precēm tiek pievienotas neatņemamas izmaksas par mārketingu (maksa par reklāmu bukletiem, preču izvietojuma maksa), t.sk. mazumtirgotājs uzspiež pakalpojumus piegādātājam, kuru saņemšanā piegādātājs nav ieinteresēts, kā rezultātā rodas arī nepamatoti maksājumi.

- 19 Attiecībā uz sadarbību ar iepirkumu grupām/kooperācijām tikai 13 % no piegādātājiem ir norādījuši uz uzlabojumiem. Uzlabojumi novēroti šādos sadarbības nosacījumos, kas sakārtoti pēc nozīmīguma:
- (1) preču atpakaļ atdošana, proti, ir vairāk pārdomāti pasūtītie preču apjomi, kas novērš nepieciešamību atdot atpakaļ atlikušos krājumus (18 %);
 - (2) sankciju piemērošana (9 %);
 - (3) norēķinu termiņi/maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā/nepamatoti maksājumi (atlaides) (5 %).
- 20 Vienlaikus atsevišķi piegādātāji norāda, ka preču atdošanas ierobežojums nereti ir radījis pretēju efektu, jo mazie mazumtirgotāji bieži vien baidās iepirkt lielāku preču apjomu un kādam piegādātājam var pietrūkt prece veikalā, vai vienkārši samazinās preču sortiments veikalos.
- 21 Tajā pašā laikā attiecībā uz sadarbības pasliktināšanos ar iepirkumu grupām/kooperācijām piegādātāji kā galvenos iemeslus norāda nepamatotus maksājumus (atlaides) un sankciju piemērošanu (abiem pa 9 %) (skat. 4. attēlu). Kā norāda piegādātāji, sankciju samērīguma izpratne mazumtirgotājiem ir krasi atšķirīga, nereti soda sankcijas tiek piemērotas par nebūtiskām kļūdām un par minimālām piegādātāju kļūdām, kas faktiski nerada mazumtirgotājam zaudējumus, piemēram, preču cenu neatbilstība preču pavadzīmē – rēķinā, ko pēc tam tāpat novērš ar faktūrrēķinu par cenu nobīdi.



4. attēls. Piegādātāju skaits, kas norādījis uz sadarbības pasliktinājumu ar iepirkumu grupām/kooperācijām

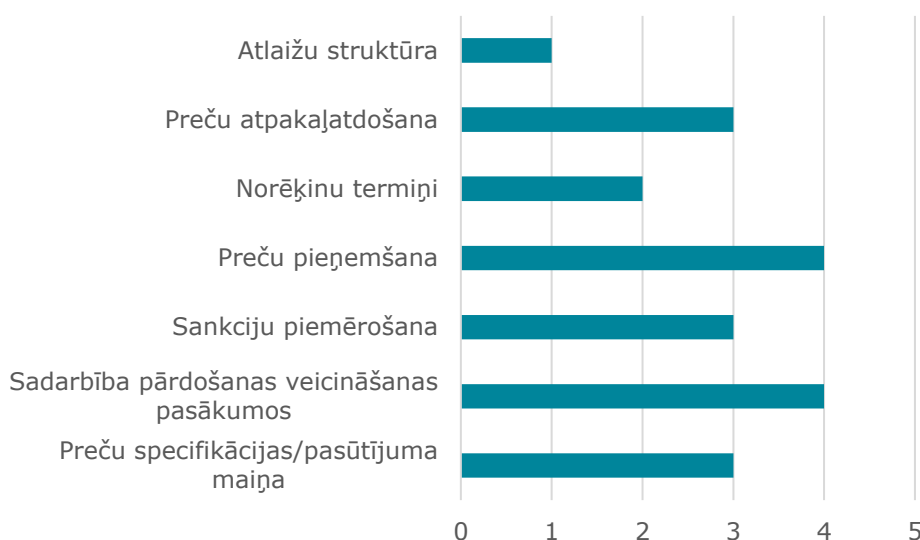
Avots: KP aptaujas anketu apkopojums

- 22 Līdzīgi kā novērtējot sadarbību ar lielajiem mazumtirgotājiem, arī sadarbībā ar iepirkumu grupām/kooperācijām piegādātāji novērojuši palielināšanos attiecībā gan uz maksājumu, gan atlaižu apjomu, kas piegādātājam jāmaksā mazumtirgotājiem. No aptaujas anketu rezultātiem secināms, ka apgrozījuma apjomam, samazinoties sadarbībai ar atsevišķām iepirkumu grupām/kooperācijām, sankciju apjoms ir palielinājies. Vienlaikus piegādātāji konstatējuši, ka apjoma atlaides un mārketinga maksājumi tika palielināti līdz ar jaunā līguma pārslēgšanu, stājoties spēkā NMPAL. Kā arī nereti pirms NMPAL atļautās atlaides tagad ir ietvertas loģistikas maksā.

- 23 14 % piegādātāju norādījuši uz problēmām preču veicināšanas nosacījumos, proti, samaksa par preču veicināšanu kļuvusi dārgāka, kā arī mazumtirgotāji nereti izdomājot papildu veidus, kā saņemt maksājumus no piegādātājiem. Kā būtisku problēmu tirgū piegādātāji norāda veicināšanas pasākumu akceptēšanu no lielo mazumtirgotāju un arī no iepirkumu grupu/kooperāciju puses tikai tādos gadījumos, kad piegādātājs pirms veicināšanas aktivitātes apņemas nepieprasīt no mazumtirgotāja samaksas starpību par akcijas laikam nopirkto, bet nepārdoto preci. Ja šāda apņemšanās no piegādātāja puses netiek saņemta, tad visbiežāk arī šīs veicināšanas aktivitātes no mazumtirgotāju puses netiek apstiprinātas.

Mazumtirgotāju aptaujas rezultāti

- 24 83 % jeb pieci mazumtirgotāji darbojas gan pārtikas, gan nepārtikas preču mazumtirdzniecībā, un viens mazumtirgotājs nodarbojas tikai ar nepārtikas preču mazumtirdzniecību.
- 25 Atbildot uz jautājumu: "Vai uzņēmums salīdzinājumā ar laiku pirms NMPAL spēkā stāšanās ir mainījis sadarbības principus ar pārtikas piegādātājiem?" 100 % no mazumtirgotājiem, kas nodarbojas ar pārtikas preču mazumtirdzniecību, norāda, ka ir mainījuši sadarbības nosacījumus ar piegādātājiem. No tiem vienādi četri mazumtirgotāji (67 %) norādīja, ka izmaiņas veiktas nosacījumos par sadarbību pārdošanas veicināšanas pasākumos, kā arī preču pieņemšanas nosacījumos (skat. 5. attēlu).



5. attēls. Mazumtirgotāja mainītie sadarbības nosacījumi pārtikas piegādātājiem pēc NMPAL spēkā stāšanās

Avots: KP aptaujas anketu apkopojums

- 26 Otrajā vietā ar 50 % ierindojas tādi sadarbības nosacījumi kā preču specifikācijas/pasūtījuma maiņa, sankciju piemērošana un preču atpakaļ atdošana. Skaidrojot detalizētāk, kas tieši ir veikts sadarbības nosacījumos, mazumtirgotāji norāda, ka tika pārslēgti sadarbības līgumi atbilstoši NMPAL normām, izvērtējot attiecīgos līguma punktus un to atbilstību NMPAL.
- 27 Attiecībā uz sadarbības nosacījumu izmaiņām ar nepārtikas piegādātājiem 67 % norāda, ka arī šajā jomā sadarbības nosacījumi pēc NMPAL spēkā stāšanās tika mainīti. Savukārt 33 % norādīja, ka sadarbības nosacījumus nav bijis

nepieciešams mainīt un to nav darījuši. Sadarbībā ar nepārtikas piegādātājiem mazumtirgotāji mainījuši divus nosacījumus:

- (1) preču atpakaļ atdošanu. Proti, līdz 2016. gada jūnijam, kad KP publicēja mainīto pieeju preču atdošanai atpakaļ nepārtikas precēm, sadarbības nosacījumi attiecībā uz nepārtikas preču atdošanu atpakaļ tika noteikti tādi paši kā pārtikas precēm. Taču kopš 2016. gada sadarbības nosacījumi pielāgoti KP jaunajai pieejai, kas nosaka, ka nepārtikas preces drīkst atdot atpakaļ piegādātājam, ja iniciators preču atdošanai atpakaļ ir piegādātājs;
 - (2) sankciju piemērošana, proti, sankcijas pielāgotas NMPAL interpretācijai.
- 28 Aptaujas anketās mazumtirgotājiem tika lūgts arī atbildēt uz jautājumu par piegādātāju rīcību, kurā, iespējams, saskatāmas neatbilstības godīgai tirdzniecības praksei. Atbildot uz šo jautājumu, mazumtirgotāji norādīja šādus apsvērumus, ka piegādātāji iniciē prasības:
- (1) par regulāro preču atpakaļ atdošanu, kā arī par preču atpakaļ atdošanu pēc preču veicināšanas laikā neiztirgotām precēm;
 - (2) nepamatotu atlaižu/maksājumu/bonusu samaksai mazumtirgotājam ar mērķi iegūt konkurences priekšrocības pār konkurentiem (citiem piegādātājiem), piemēram, par labāku preču izkārtojumu tirdzniecības vietā, kas uzskatāms par maksu par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā;
 - (3) ilgstošam papildu izvietojumam, t.i., papildu izvietojuma rezervācijai;
 - (4) ekonomiski nepamatotiem cenu kāpumiem, draudot nepiegādāt preces, ja cenas netiks apstiprinātas.
- 29 Lielāko daļu no iepriekš norādītām prasībām, ko izvirzījuši piegādātāji, mazumtirgotājam ir liegts apstiprināt NMPAL noteiktā dēļ, taču paši piegādātāji, pēc mazumtirgotāju teiktā, neapgalvo, ka šāda prakse neatbilst NMPAL. Pārsvarā piegādātāji, kas izvirza iepriekš minētos nosacījumus, atrodas dominējošā stāvoklī, vairumtirgotāji/izplatītāji, kas izplata dažādu ražotāju preces un kuriem nereti tiek piešķirtas ekskluzīvas tiesības izplatīt konkrētu zīmolu preces konkrētā teritorijā. Iepriekš mazumtirgotāji ir norādījuši uz piegādātāju rīcību, kas neatbilst NMPAL normām, tajā pašā laikā mazumtirgotāji atzīst, ka piegādātājiem nav tendence negodīgai tirdzniecības prakses veicināšanai virzienos, kas nav atrunāti NMPAL.

Priekšlikumi izmaiņām NMPAL piemērošanas vadlīnijās

- 30 Vienlaikus aptaujā gan piegādātājiem, gan mazumtirgotājiem tika lūgts sniegt priekšlikumus NMPAL piemērošanas vadlīniju aktualizēšanai. Tā rezultātā piegādātāji un mazumtirgotāji norādīja uz nepieciešamību papildināt/precizēt vairākus NMPAL piemērošanas vadlīniju punktus, t.sk.:
- (1) soda sankciju piemērošanas kritērijus dažādiem nepiegādes gadījumiem;
 - (2) jaunu preču atdošanas atpakaļ gadījumus;
 - (3) likuma subjektus;
 - (4) jaunas preces definīciju.
- 31 Ņemot vērā aptaujas rezultātus un kopsakarā ar KP iepriekš iegūto informāciju no tirgus dalībniekiem, kā arī KP novērojumus, KP pašlaik veic darbu pie NMPAL piemērošanas vadlīniju aktualizācijas. Vadlīniju aktualizāciju plānots pabeigt un par to informēt sabiedrību līdz 2017. gada beigām.

1.2. Iepirkumu grupu/kooperāciju līgumu izvērtējums

- 32 KP ir izvērtējusi vairāku iepirkuma grupu/kooperāciju sadarbības līgumus ar piegādātājiem par līguma nosacījumiem, kas bija spēkā 2016. gadā. Prioritizācijas kārtībā, kā arī, balstoties uz iepriekš NMPAL konsultāciju laikā izskanējušiem problemātiskiem preču tirgiem, KP amatpersonas izvēlējās produktus, kuru piegādātāju līgumi tika vērtēti gan pārtikas (cepumi (konditoreja), minerālūdens), gan nepārtikas segmentā (baterijas, zeķes/zeķubikses).
- 33 Pēc līgumu izvērtēšanas tika konstatētas vairākas neatbilstības NMPAL, kas būtu novēršamas vai precizējamas, kā arī piemērošanas gadījumos interpretējamās atbilstoši NMPAL normām. Kopumā situācija izvērtētajos 111 sadarbības līgumos tiek atspoguļota tabulā Nr. 1.

Tabula Nr. 1

Sadarbības līgumu starp mazumtirgotāju un piegādātāju izvērtējums 2016. gadā

<i>NMPAL pants, kur saskatāmas riska pazīmes</i>	<i>Līgumu skaits, kur konstatētas riska pazīmes</i>
Līgumi, kuros saskatāmas NMPAL 6. panta pirmās daļas 11. punkta/7. panta 5. punkta riska pazīmes (<i>Līgumsodi</i>)	22
Līgumi, kuros saskatāmas NMPAL 6. panta pirmās daļas 8. punkta riska pazīmes (<i>preču atpakaļ atdošana</i>)	20
Līgumi, kuros saskatāmas NMPAL 8. panta riska pazīmes (<i>norēķinu termiņi</i>)	12
Līgumi, kuros saskatāmas NMPAL 6. panta pirmās daļas 2. punkta riska pazīmes (<i>maksa par atrašanos plauktā</i>)	3
Līgumi, kuros saskatāmas NMPAL 6. panta otrās daļas riska pazīmes (<i>akcijas atlaides</i>)	5

Avots: KP apkopojums

- 34 Pēc līgumu izvērtēšanas KP ir vērsusi iepirkumu grupu/kooperāciju uzmanību uz līgumos ietvertām riska pazīmēm NMPAL ietvaros, par to informējot attiecīgās iepirkumu grupas/kooperācijas rakstiski un lūdzot novērst iespējamus riskus. Kā arī pēc informatīvo vēstulju izsūtīšanas KP tikās ar atsevišķām iepirkumu grupām/kooperācijām, sniedzot papildu skaidrojumus, lai sekmētu neatbilstošo nosacījumu izslēgšanu no līgumiem.

2. KP AKTIVITĀTES NMPAL KONTEKSTĀ

- 35 KP 2016. gadā un 2017. gada deviņos mēnešos kopumā ir sniegusi 103 telefoniskas konsultācijas, 74 atbildes uz iesniegumiem, 32 klātienes konsultācijas, organizējusi septiņus seminārus pie tirgus dalībniekiem, kā arī rīkojusi vienu konferenci. Izvērtējot tirgus dalībnieku aktivitāti attiecībā uz lūgumiem pēc likuma skaidrojumiem (t.sk. klātienes konsultācijām, semināriem, atzinumu pieprasījumiem), konstatējams, ka augstākā aktivitāte tika novērota 2016. gada pirmajā pusgadā, kad jautājumi ietvēra vispārēju likuma normu skaidrojumus. Taču jau 2016. gada otrajā pusgadā un 2017. gada pirmajā pusgadā jautājumi no tirgus dalībniekiem kļuva specifiskāki un konkrētāki. Ņemot vērā intensīvo likuma skaidrošanu gan konsultāciju laikā, gan arī semināru laikā, kā arī ņemot vērā likuma darbības ilgumu, konstatējams, ka gan piegādātāji, gan mazumtirgotāji ir izpratuši likuma prasības, un līdz ar to arī jautājumu skaits ir samazinājies.
- 36 Izvērtējot iesniegumos ietvertos jautājumus kopsakarā ar neskaidriem jautājumiem semināru un konsultāciju laikā, kā arī ņemot vērā aptaujas rezultātus, KP ir konstatējusi šādus problemātiskos jautājumus, kuru risināšanai KP turpmāk pievērsīs pastiprinātu uzmanību:
- (1) taisnīgu un pamatotu sankciju piemērošana;
 - (2) maksas piemērošana par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā;
 - (3) nepamatotu maksājumu piemērošana, t.sk. par pārdošanas veicināšanas pasākumiem.
- 37 KP, veicot NMPAL ieviešanas tirgus uzraudzību, ir konstatējusi problēmas maizes piegādes mazumtirdzniecībā sektorā, līdz ar to 2016. gada trešajā ceturksnī tika ierosināta maizes piegādes mazumtirdzniecībā tirgus uzraudzība, kuras rezultāti prognozējami 2017. gada beigās.

SECINĀJUMI

1. Kopumā secināms, ka likuma mērķis – sabalansēt spēka samēru starp mazumtirgotājiem un piegādātājiem – nozīmīgā apmērā ir sasniegts, gan skaidrojot un izglītojot tirgus dalībniekus par NMPAL noteikumu ievērošanu līgumu pārslēgšanas procesā, gan izvērtējot līgumus un panākot neatbilstošu noteikumu izslēgšanu, gan veicot tirgus uzraudzības pasākumus, aptauju un konsultējoties par turpmāko vadlīnijās sniegtā skaidrojuma precizēšanu. Aptaujas rezultāti liecina, ka puse no respondentiem – piegādātājiem – pēc NMPAL pirmā darbības gada nav novērojuši sadarbības uzlabojumus ar mazumtirgotājiem (gan lielajiem (50 %), gan iepirkumu grupām/kooperācijām (53 %)). Vienlaikus aptaujas rezultāti sniedz nozīmīgas norādes tālāku KP NMPAL uzraudzības prioritāšu noteikšanā, piemēram, taisnīgas un pamatotas sankcijas, maksa par atrašanos mazumtirdzniecības vietā.
2. KP 2016. gadā veiktā piegādātāju un mazumtirgotāju līgumu pārbaude atsevišķos tirgos parāda, ka 62 no 111 izvērtajiem līgumos joprojām pastāvēja nosacījumi, kas neatbilda NMPAL.
3. Attiecībā uz preču atpakaļ atdošanu secināms, ka būtiska daļa piegādātāju (27 %) norāda, ka sadarbībā ar lielajiem mazumtirgotājiem uzlabojumi vērojami attiecībā uz preču atpakaļ atdošanu. Proti, preces netiek vairs atdotas atpakaļ, un līdz ar to ir arī vieglāk vienoties par precīzāku piegādājamo preču daudzumu, un nenotiek nevērīgi liela preču pasūtījumu veikšana. Attiecībā uz sadarbību ar iepirkumu grupām/kooperācijām 18 % piegādātāju norāda uz uzlabojumiem preču atpakaļ atdošanas jautājumā, proti, preču pasūtījumi apjomi ir kļuvuši pārdomātāki, kas novērš nepieciešamību atdot atpakaļ atlikušos krājumus, kas nav iztirgoti.
4. Vērtējot piegādātāju sniegtās atbildes aptaujā, secināms, ka viedokļi attiecībā uz sadarbības pasliktināšanos ir pausti par sankciju piemērošanu gan no lielo mazumtirgotāju (27 %), gan iepirkumu grupu/kooperāciju puses (9 %). Pasliktināšanos piegādātāji skaidro gan ar mazumtirgotāju pieeju NMPAL normu interpretācijai, proti, par atsevišķu preču nepiegādi konkrētajā termiņā, to uztverot kā pilnīgu neizpildi un tādējādi piemērojot soda sankcijas 100 % apmērā, gan sankciju apmēru pieaugumu. KP iepriekš ir sniegusi skaidrojumus atsevišķiem tirgus dalībniekiem. Tāpēc viens no NMPAL piemērošanas vadlīniju aktualizēšanas uzdevumiem ir sniegt detalizētu skaidrojumu arī attiecībā uz taisnīgu un pamatotu sankciju piemērošanu.
5. Secināms, ka piegādātāju sadarbību ar iepirkumu grupām/kooperācijām apgrūtina fakts, ka nereti katrs iepirkuma grupas/kooperācijas biedrs sadarbību ar piegādātāju veido pēc atsevišķiem principiem, kas var būt pretrunā ar kopējiem iepirkumu grupas/kooperācijas principiem un NMPAL normām. Tikai 13 % no piegādātājiem ir norādījuši uz uzlabojumiem sadarbībai ar iepirkumu grupām/kooperācijām. Šie uzlabojumi novēroti attiecībā uz preču atpakaļ atdošanas neesamību, sankciju piemērošanu, samērīgākiem norēķinu termiņiem.

6. Vērtējot aptaujas rezultātus, kopumā secināms, ka NMPAL ietekmē mazumtirgotāji sadarbības līgumos ar piegādātājiem mainījuši vairākus sadarbības nosacījumus, t.sk. nosacījumus par ierobežojumiem preču atpakaļ atdošanai, pārdošanas veicināšanas aktivitātēm. Pēc aptaujas rezultātiem secināms, ka šīs izmaiņas sadarbību ar piegādātājiem gan uzlabojušas, gan arī atsevišķos punktos pasliktinājušas.
7. Aptaujā rezultāti kopumā norāda, ka sadarbību ar lielajiem mazumtirgotājiem piegādātāji vērtē pozitīvāk nekā sadarbību ar iepirkumu grupām/kooperācijām. Tas daļēji skaidrojams ar to, ka pirms NMPAL spēkā stāšanās mazumtirgotājiem, kuriem bija dominējošais stāvoklis mazumtirdzniecībā, bija jāievēro Konkurences likuma 13. panta otrā daļa (kas savu spēku zaudēja līdz ar NMPAL spēkā stāšanos), un lielie mazumtirgotāji savu darbību atbilstoši likuma normām varēja sakārtot ilgākā laika periodā nekā iepirkumu grupas/kooperācijas.
8. Mazumtirgotāji aptaujā norādījuši, ka no lielāko piegādātāju (t.sk. vairumtirgotāju) puses tiek izteiktas prasības par preču atpakaļatdošanu (t.sk. pēc akcijām), nepamatotu atlaižu/maksājumu/bonusu maksāšanas mazumtirgotājam ar mērķi iegūt konkurētspējas priekšrocību pār konkurentiem (citiem piegādātājiem), kā arī prasības par papildu izvietojuma ilgstošu rezervāciju.
9. Ņemot vērā iegūto informāciju tirgus uzraudzībā un aptaujā, kā arī konsultācijās ar tirgus dalībniekiem, KP identificējusi tās sadaļas, kas NMPAL piemērošanas vadlīnijās ir prioritāri grozāmas vai papildināmas. Tas aptver likuma subjekta un preces definīcijas precizēšanu, soda sankciju un atpakaļ atdošanas sadaļu skaidrojuma vadlīnijās precizēšanu un papildināšanu.

Pateicība

Konkurences padome pateicas uzņēmumiem, asociācijām, kas sniedza tirgus uzraudzības veikšanai nepieciešamo informāciju.

Par tirgus uzraudzībām

Konkurences padome veic tirgus uzraudzības – padziļinātu konkurences situācijas analīzi – mērķtiecīgi izvēlētos tirgos, lai atklātu un novērstu konkurences kropļojumus, kas ierobežo uzņēmumu vienlīdzīgu sāncensību.

Uzraudzības noslēguma ziņojums tiek publiskots, ja to neliedz informācijas pieejamības ierobežojumi un ja informācija par tirgu, kas iegūta papildus pārkāpuma konstatēšanai vai nekonstatēšanai, uzskatāma par būtisku.

Sabiedrības līdzdalības iespējas

*Anonīmas ziņošanas iespēja Konkurences padomes interneta vietnē:
<http://www.kp.gov.lv/lv/tipoffs>*

Informēt Konkurences padomi par iespējamem pārkāpumiem vai saņemt konsultāciju iespējams gan klātienē (iepriekš piesakoties), gan telefoniski (arī neatklājot savu identitāti).

Konkurences padome

Brīvības 55, 2.korp.,
Rīga, LV-1010,
Tālrunis: +371 67282865
Fakss: +371 67242141
E-pasts: konkurence@kp.gov.lv
www.kp.gov.lv

 [@KPgovLV](https://twitter.com/KPgovLV)